

BÀI HỌC KINH NGHIỆM THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH TRONG VIỆC THỰC HIỆN CHƯƠNG TRÌNH XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI

LÊ THANH LIÊM

Ủy ban Nhân dân Thành phố Hồ Chí Minh - lethanhliem@tphcm.gov.vn

(Ngày nhận: 07/05/2016; Ngày nhận lại: 04/06/2016; Ngày duyệt đăng: 10/06/2016)

TÓM TẮT

Xây dựng nông thôn mới (NTM) trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa (CNH-HĐH) trên địa bàn vùng nông thôn (NT) Thành phố Hồ Chí Minh (TP.HCM) – có những đặc thù riêng của một đô thị đặc biệt so với những tỉnh thành trong cả nước. Với nỗ lực của toàn hệ thống chính trị, đến nay Thành phố đã được một số thành tựu cơ bản: Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, quản lý Nhà nước, phát huy sức mạnh của các đoàn thể chính trị - xã hội ở NT; đẩy mạnh xây dựng kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội nông nghiệp (NN), NT; góp phần quan trọng xây dựng nền NN đô thị theo hướng hiện đại, phát triển mạnh công nghiệp và dịch vụ ở NT; đẩy mạnh đào tạo nguồn nhân lực, tạo đột phá để HĐH NN, CNH NT; trên cơ sở thực hiện các cơ chế, chính sách đã huy động cao các nguồn lực, phát huy hiệu quả nguồn vốn ngân sách trong huy động, định hướng nguồn lực xã hội tham gia xây dựng NTM; đạt mục tiêu đời sống vật chất và tinh thần của dân cư NT được nâng lên. Trên cơ sở đó, đã rút ra một số kinh nghiệm ban đầu trong chỉ đạo, triển khai thực hiện, tạo cơ sở đẩy mạnh, nâng cao chất lượng các tiêu chí xây dựng NTM đã được trong giai đoạn tiếp theo – 2016-2020.

1. Giới thiệu về chương trình xây dựng nông thôn mới

Xuất phát từ chủ trương lớn của Ban chấp hành Trung ương Đảng về nông nghiệp, nông dân, nông thôn tại Nghị quyết số 26-NQ/TW ngày 5 tháng 8 năm 2008 tại Hội nghị lần thứ bảy Ban chấp hành Trung ương Khóa X, ngày 4 tháng 6 năm 2010, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 800/QĐ-TTg phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng NTM giai đoạn 2010 – 2020.

Đây là một chương trình tổng thể về phát triển kinh tế - xã hội, chính trị và an ninh quốc phòng khu vực nông thôn, hướng đến mục tiêu xây dựng nông thôn mới có kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội từng bước hiện đại; cơ cấu kinh tế và các hình thức tổ chức sản xuất hợp lý, gắn nông nghiệp với phát triển nhanh công nghiệp, dịch vụ; gắn phát triển nông thôn với đô thị theo quy hoạch; xã hội nông thôn dân chủ, ổn định, giàu bản sắc văn hóa dân tộc; môi trường sinh thái được bảo vệ; an ninh trật tự được giữ vững; đời sống vật chất và tinh thần của người dân ngày càng được nâng cao; theo định hướng xã hội chủ nghĩa.

Chương trình gồm nhiều nội dung: quy hoạch xây dựng NTM; phát triển hạ tầng kinh tế - xã hội; chuyển dịch cơ cấu, phát triển kinh tế, nâng cao thu nhập; giảm nghèo và an sinh xã hội; phát triển y tế, giáo dục; cấp nước sạch và vệ sinh môi trường nông thôn; xây dựng đời sống văn hóa khu vực nông thôn ...

Trên cơ sở Chương trình mục tiêu quốc gia, tất cả các tỉnh, thành phố đã nhanh chóng triển khai thực hiện, cụ thể hóa bằng các chương trình hành động và kế hoạch cụ thể. Đến nay, sau hơn 5 năm thực hiện, xây dựng NTM đã trở thành phong trào thi đua, phong trào quần chúng sôi nổi và đều khắp trên cả nước. Chương trình đã làm thay đổi nhận thức của đa số cán bộ và người dân: Từ trông chờ, ỷ lại vào đầu tư của Nhà nước, chuyển sang tự chủ thực hiện, tạo thành phong trào sôi động khắp cả nước.

Tính đến tháng 3/2016, cả nước có 1.755 xã (19,6%) được công nhận đạt chuẩn NTM; số tiêu chí bình quân/xã là 12,9 tiêu chí (tăng 8,2 tiêu chí so với 2010); số xã khó khăn nhưng có nỗ lực vươn lên (xuất phát điểm dưới 3 tiêu chí, nay đã đạt được 10 tiêu chí trở

lên) là 183 xã, đã có 17 đơn vị cấp huyện được công nhận đạt chuẩn NTM.¹

Tuy chưa đạt mục tiêu đề ra là 20%, nhưng kết quả này có ý nghĩa rất lớn: Số tiêu chí cấp xã đạt được tăng lên (bình quân gần 13 tiêu chí), tăng 8,2 tiêu chí so với năm 2010, không còn xã đạt dưới 3 tiêu chí.

Trong xây dựng NTM, 5 năm qua, thu nhập của người nông dân tăng lên 1,9 lần (mục tiêu đề ra là tăng 1,5 lần); số hộ nghèo ở nông thôn giảm mạnh, còn 8,2%.

Trong quá trình triển khai thực hiện xây dựng NTM, đã xuất hiện nhiều mô hình, cách làm hay, kinh nghiệm tốt. Cụ thể có tới 22.000 mô hình sản xuất nông lâm nghiệp tiên tiến, hiệu quả. Đây là cơ sở để nhân rộng, nâng cao thu nhập, đời sống cho người dân.

Mục tiêu cụ thể được xác định trong giai đoạn 2016-2020 là phấn đấu 50% số xã trên cả nước đạt chuẩn NTM; mỗi tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương có ít nhất một huyện đạt chuẩn NTM; không còn xã dưới 5 tiêu chí.

2. Xây dựng nông thôn mới vùng ven đô tại Thành phố Hồ Chí Minh

2.1. Một số thuận lợi và khó khăn

Thành phố Hồ Chí Minh được Trung ương xác định là đô thị đặc biệt với trên 8 triệu dân. Thành phố có 5 huyện (Củ Chi, Hóc Môn, Bình Chánh, Nhà Bè và Cần Giờ), 56 xã - dân số trên 1,5 triệu người thực hiện Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới.

Xây dựng nông thôn mới tại thành phố có một số đặc thù như tốc độ đô thị hóa nhanh, mật độ và quy mô dân số cao; các khu công nghiệp, hệ thống cảng, mạng lưới giao thông ... đang phát triển nhanh ở khu vực ngoại thành; nhiều khu dân cư đô thị và dân cư nông thôn xen cài lẫn nhau trên cùng địa bàn một xã; diện tích đất nông nghiệp có xu hướng giảm nhanh; yêu cầu phát triển nông nghiệp theo hướng nông nghiệp đô thị, công nghệ cao, công nghệ sinh học. Với những đặc thù trên, đã tác động đến xây dựng nông thôn mới trên địa bàn thành phố với những thuận lợi và khó khăn sau:

- Thuận lợi:

+ Thành phố có điều kiện và nguồn lực để tập trung thực hiện công tác quy hoạch,

đầu tư hạ tầng kinh tế (giao thông, thủy lợi...), hạ tầng xã hội (giáo dục, y tế, văn hóa...), tạo điều kiện đẩy mạnh giao thương, phát triển sản xuất.

+ Công nghiệp, thương mại dịch vụ phát triển mạnh, tạo việc làm, thu hút được nhiều lao động và người dân từ các tỉnh vào thành phố làm việc. Điều này tạo nên một thị trường tiêu thụ với nhu cầu đa dạng, phong phú, là động lực thúc đẩy nông nghiệp thành phố phát triển; bên cạnh đó với nguồn lực kinh tế dồi dào từ công nghiệp và dịch vụ để tái đầu tư cho nông nghiệp, nông dân, nông thôn.

+ Có hệ thống doanh nghiệp kinh doanh nông sản và chế biến thực phẩm, có thị trường rộng lớn bảo đảm đầu ra cho nông nghiệp ngoại thành; các khu công nghiệp, các doanh nghiệp phát triển trên địa bàn nông thôn góp phần thay đổi diện mạo của địa phương, tạo chuyển biến tích cực và rõ nét trong quá trình xây dựng nông thôn mới của Thành phố.

+ Thành phố là trung tâm tập trung nhiều viện, trường, cơ quan nghiên cứu khoa học, chuyên gia; có đội ngũ trí thức khoa học đông đảo; thuận lợi trong việc thực hiện các công trình nghiên cứu khoa học; đào tạo nguồn nhân lực cho chương trình xây dựng nông thôn mới, góp phần thúc đẩy nhanh lộ trình đạt chuẩn bền vững trong giai đoạn nâng cao chất lượng các tiêu chí NTM.

+ Các lĩnh vực văn hóa, giáo dục, truyền thông có điều kiện phát triển, tạo thuận lợi cho việc nâng cao đời sống tinh thần của người dân nông thôn. Nhờ vậy, quá trình tuyên truyền xây dựng NTM đến người dân thuận tiện và nhanh chóng.

- Khó khăn và thách thức:

Tốc độ đô thị hóa nhanh dẫn đến tăng nhanh dân số cơ học, phải đáp ứng ngày càng nhiều hơn về áp lực mở rộng mạng lưới trường học, y tế..., tác động nhiều đến vấn đề quản lý về môi trường, an ninh trật tự xã hội...; Diện tích đất NN giảm nhanh trong quá trình phát triển công nghiệp, đô thị; Quy mô sản xuất nông hộ còn nhỏ lẻ, chưa tập trung; Thị trường trong và ngoài nước có nhiều biến động; Xu hướng bảo hộ bằng các hàng rào kỹ thuật gia tăng, cạnh tranh ngày càng gay gắt;

Biến đổi khí hậu ảnh hưởng mạnh và tiêu cực đến sản xuất nông nghiệp, xây dựng NTM; thách thức trong vấn đề bảo vệ cảnh quan môi trường NT trong quá trình phát triển đô thị; rủi ro trong sản xuất NN.

Các vấn đề nêu trên đòi hỏi, trong xây dựng NTM Thành phố phải có những chỉ đạo, giải pháp triển khai thực hiện đặc thù: về cơ chế chính sách, về tiêu chí thực hiện, về huy động nguồn lực.v.v..., nhằm đảm bảo triển khai Chương trình đạt hiệu quả với mục đích cuối cùng là: ngày một nâng cao chất lượng sống của người dân nông thôn.

2.2. Kết quả đạt được

Từ việc xác định được những nét đặc thù của TP.HCM so với các tỉnh thành trong cả nước cũng như những thuận lợi, khó khăn, thách thức trong quá trình xây dựng nông thôn mới, Thành phố đã chỉ đạo triển khai thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp, trong đó tập trung ưu tiên các giải pháp đầu tư phát triển sản xuất, tăng nhanh thu nhập cho nông dân.

Thành phố đã đẩy nhanh và hoàn thành công tác quy hoạch nông thôn mới tại tất cả các xã, đẩy mạnh đầu tư cơ sở vật chất hạ tầng nông thôn. Thông qua việc phát động phong trào thi đua “*Thành phố chung sức xây dựng nông thôn mới*”, tổ chức ký kết giữa các quận, Đảng ủy cấp trên cơ sở, các Tổng Công ty với các huyện để hỗ trợ các xã thực hiện Chương trình xây dựng nông thôn mới, vận động nhân dân hiến đất làm đường: Thành phố đã huy động các nguồn lực tổng hợp khá lớn, trên 41.800 tỷ đồng, trong đó vốn ngân sách Trung ương và thành phố chiếm 22,7%, còn lại là vốn doanh nghiệp, vốn tín dụng và đóng góp của nhân dân. Thành phố đã đầu tư nâng cấp 1.172 km đường giao thông nông thôn; trên 327,1 km kênh mương được xây mới hoặc nạo vét; xây mới 263 trường học với trên 5.524 phòng học (trong đó: có 77 trường mẫu giáo – mầm non (909 phòng học), 108 trường tiểu học (2.574 phòng học), 58 trường Trung học cơ sở (1.358 phòng học) và 20 trường Trung học Phổ Thông (683 phòng học); đã có 158 trường đạt chuẩn quốc gia về cơ sở vật chất). Thực hiện phát động phong trào thi đua “*Thành phố chung sức xây dựng nông thôn*

mới” đã giúp xây dựng 2.797 nhà ở, xóa nhà dột nát với kinh phí hơn 100 tỷ đồng từ đóng góp của các cơ quan, đơn vị trên địa bàn Thành phố.

Đã quan tâm thực hiện Đề án đào tạo nghề cho lao động nông thôn trong lĩnh vực nông nghiệp và phi nông nghiệp; từ khi thực hiện đề án nông thôn mới đến nay, đã hỗ trợ dạy nghề cho trên 53.569 lượt lao động; trong đó, số lao động có việc làm mới và tiếp tục làm nghề cũ đạt trên 80%. Tỷ lệ lao động có việc làm thường xuyên đạt 94,5%, tăng 9,8% so với năm 2011 (84,7%).

Thành phố đã ban hành và đẩy mạnh triển khai thực hiện chính sách khuyến khích chuyển dịch cơ cấu nông nghiệp theo hướng nông nghiệp đô thị với nội dung chính là hỗ trợ lãi vay phục vụ chuyển đổi cây trồng, vật nuôi năng suất, chất lượng cao. Qua 5 năm thực hiện, thành phố đã phê duyệt cho hơn 18.515 hộ dân và doanh nghiệp được vay vốn (trong đó có 2.603 hộ nghèo), tổng vốn đầu tư trên 8.141 tỷ đồng, trong đó vốn vay 4.948 tỷ đồng, còn lại là vốn tự có của dân và doanh nghiệp. Thực tế cho thấy bình quân từ 01 đồng vốn ngân sách hỗ trợ lãi vay đã thu hút được 29 đồng vốn trong xã hội để đầu tư phát triển sản xuất nông nghiệp, trong đó huy động từ tín dụng ngân hàng là 17 đồng và từ người dân, doanh nghiệp tự có là 12 đồng.

Nhờ tập trung thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp, trong 5 năm qua, nông nghiệp thành phố liên tục phát triển với tốc độ tăng trưởng bình quân giá trị gia tăng nông lâm ngư nghiệp đạt 5,8%/năm; giá trị sản xuất bình quân trên 1 ha đất canh tác năm 2015 là 375 triệu đồng/ha/năm, tăng hơn gấp 2.37 lần so năm 2010. Hàng năm đã sản xuất và cung cấp các giống cây con có giá trị kinh tế cho thành phố và các tỉnh: 15.000 tấn hạt giống cây trồng phục vụ cho khoảng 1 triệu ha diện tích gieo trồng, 24.000 con giống bò sữa. Cơ cấu kinh tế nông nghiệp chuyển dần theo hướng nông nghiệp đô thị, công nghệ cao, công nghệ sinh học. Từng bước hình thành các vùng sản xuất tập trung với các loại hình tổ chức sản xuất quy mô lớn (kinh tế trang trại, kinh tế hợp tác, làng nghề, doanh

nghiệp...). Nhờ đó, từng bước giảm dần khoảng cách thu nhập giữa dân cư ngoại thành và nội thành cùng sự cách biệt về hưởng thụ văn hóa giữa đô thị và nông thôn. Năm 2010, thu nhập bình quân khu vực nông thôn đạt 67% so với thu nhập khu vực thành thị, năm 2014 tăng lên 79%. Thu nhập bình quân khu vực nông thôn năm 2014 là 39,7 triệu đồng/người/năm, cao gấp 1,7 lần so năm 2010. Tại 56/56 xã xây dựng nông thôn mới trên địa bàn Thành phố đều đã đạt tiêu chí Thu nhập (Tiêu chí số 10) theo Bộ tiêu chí quốc gia về nông thôn mới và không còn hộ nghèo theo tiêu chuẩn quốc gia.

Theo Bộ tiêu chí quốc gia về xây dựng nông thôn mới, thành phố đã có 54/56 xã đạt chuẩn, có 03/5 huyện đã được Thủ tướng Chính phủ công nhận huyện đạt chuẩn nông thôn mới (là huyện Củ Chi, Hóc Môn, Nhà Bè), 02 huyện còn lại (Bình Chánh, Cần Giờ) Thành phố đã trình Ban Chỉ đạo Trung ương khảo sát, để tổ chức Hội đồng thẩm định xem xét, trình Thủ tướng Chính phủ công nhận. Có thể nói đến nay TP.HCM đã cơ bản hoàn thành Chương trình Mục tiêu quốc gia xây dựng NTM giai đoạn 2011-2015, bước vào giai đoạn nâng cao chất lượng các tiêu chí xây dựng NTM giai đoạn 2016 - 2020.

3. Các bài học kinh nghiệm

Ngày 02 tháng 10 năm 2015, TP.HCM đã tổ chức Hội nghị Tổng kết 5 năm thực hiện Chương trình mục tiêu xây dựng NTM giai đoạn 2011- 2015 và phương hướng, nhiệm vụ thực hiện giai đoạn 2016 – 2020, đã đánh giá những kết quả đã đạt được, những hạn chế còn tồn tại; trên cơ sở đó đã bước đầu đúc rút các bài học kinh nghiệm, làm tiền đề cho việc chỉ đạo, triển khai thực hiện xây dựng NTM trong giai đoạn tiếp theo. Cụ thể:

3.1. Xác định thực hiện Chương trình mục tiêu xây dựng NTM là trách nhiệm của cả hệ thống chính trị, vai trò hạt nhân lãnh đạo của Đảng; sự gương mẫu, tiên phong, nòng cốt của đảng viên, nhất là người đứng đầu; cấp ủy, các cấp, các ngành phải sâu sát, cụ thể, thường xuyên tìm tòi, phát hiện những cách làm mới sáng tạo, hiệu quả; đúc kết kinh nghiệm về cách làm, về giải pháp khắc phục,

tháo gỡ khó khăn trong thực hiện chức năng, nhiệm vụ. Chú trọng công tác xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh. Phát huy vai trò giám sát của Ủy ban Mặt trận Tổ quốc, các tổ chức chính trị - xã hội, cộng đồng dân cư trong tham gia quyết định, đảm bảo chất lượng, hiệu quả các nội dung nhiệm vụ thực hiện, theo phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân giám sát và dân thụ hưởng”.

3.2. Phải làm tốt, đổi mới công tác quán triệt đối với cán bộ đảng viên, tuyên truyền sâu rộng để nâng cao nhận thức trong cộng đồng dân cư để cả hệ thống chính trị ở cơ sở và người dân hiểu rõ về nội dung, phương pháp, cách làm, cơ chế chính sách của nhà nước về xây dựng NTM; làm cho nhân dân, nông dân nhận thức được vai trò là chủ thể trong xây dựng NTM, phát triển nông nghiệp đô thị. Chú trọng công tác xây dựng và đào tạo đội ngũ cán bộ nòng cốt ở các cấp, nhất là đội ngũ cán bộ cơ sở; bên cạnh đó thường xuyên tập huấn ngắn hạn, bồi dưỡng nhân dân, nông dân về mục tiêu thực hiện, các chính sách pháp luật của Đảng và Nhà nước liên quan, các kỹ thuật sản xuất mới, điều kiện giao thương, tiêu thụ. Trong Chương trình phát triển nguồn nhân lực của Thành phố, cần tạo điều kiện và tính toán đến việc đào tạo đối với đội ngũ nông dân tại các huyện, thực hiện chuyển đổi cơ cấu lao động nông thôn. Đối với người nông dân, phải tập trung đào tạo để họ tiếp thu và ứng dụng được trình độ khoa học kỹ thuật mới, nhất là khâu sản xuất và tiếp thị thông tin sản phẩm.

3.3. Luôn xem xét, cập nhật, bổ sung chính sách nhằm huy động, phát huy các nguồn lực đa dạng để xây dựng NTM, đẩy mạnh phát triển sản xuất, chăm lo đời sống nông dân, cư dân nông thôn. Huy động nguồn lực từ cộng đồng là quyết định, sự tham gia của doanh nghiệp và xã hội là quan trọng, sự hỗ trợ từ ngân sách nhà nước là cần thiết. Đẩy mạnh phong trào thi đua chung sức xây dựng NTM, qua đó huy động tổng hợp các nguồn lực để xây dựng nông thôn mới. Trong tổ chức sản xuất nông nghiệp, phải thực hiện tốt chuỗi liên kết 4 nhà: nhà nông, nhà doanh nghiệp, nhà khoa học, nhà nước. Trong đó,

tập trung thực hiện kết hợp tốt, hiệu quả giữa nhà khoa học (nghiên cứu) với nhà nông (ứng dụng). Cần nghiên cứu, có cơ chế chính sách giải quyết tốt vấn đề ô nhiễm môi trường; hỗ trợ xây dựng cảnh quan nông thôn.

3.4. Xác định xây dựng NTM là một quá trình, theo hướng đi lên, do đó phải thường xuyên tập trung thực hiện các giải pháp duy trì, ngày một nâng cao chất lượng các tiêu chí để phát triển bền vững. Chú trọng các tiêu chí có nhiều khó khăn khách quan, thực hiện chưa bền vững, như: về môi trường, về an ninh trật tự. Đẩy mạnh phong trào “*Toàn dân bảo vệ an ninh tổ quốc*”, phong trào “*Toàn dân xây dựng cuộc sống văn hóa ở nơi dân cư*”, phong trào “*15 phút vì thành phố văn minh, sạch đẹp*”, sơ kết, tổng kết các phong trào định kỳ: quý, 6 tháng, năm (gọn nhẹ, thiết thực, tập trung giải pháp khắc phục các mặt chưa được). Động viên, tuyên truyền là chủ yếu, nhưng cũng không xem nhẹ công tác kiểm tra, phát hiện, tăng cường xử phạt các hành vi vi phạm theo luật định.

Từ công tác chỉ đạo nêu trên đã giúp xây dựng các giải pháp thực hiện cụ thể. Như: việc xây dựng Bộ tiêu chí xây dựng NTM đặc thù của TP.HCM – nông thôn vùng ven đô thị đặc biệt trong từng thời kỳ.

Hộp 1: Bộ tiêu chí về xây dựng nông thôn mới của TP.HCM điều chỉnh trong từng thời gian.

Giai đoạn 2011 -2015: Thành phố đã ban hành Bộ tiêu chí về Nông thôn mới theo đặc thù vùng nông thôn TP.HCM với 11 tiêu chí thống nhất, 3 tiêu chí cần hướng dẫn rõ (Giao thông, Cơ sở vật chất văn hóa, Văn hóa) và 5 tiêu chí cần điều chỉnh (Thủy lợi, Trường học, Thu nhập, Hộ nghèo, Giáo dục) cho phù hợp với điều kiện thành phố dựa theo bộ Tiêu chí quốc gia về xây dựng Nông thôn mới.

Giai đoạn 2016-2020: Thành phố sẽ ban hành Bộ tiêu chí về NTM theo đặc thù vùng nông thôn TP.HCM trên cơ sở hoàn thiện bổ sung, nâng chất tiêu chí hiện có. Trong đó, quan tâm vấn đề chỉ đạo xuyên suốt, tập trung trong hệ thống chính trị. Nhân dân là chủ thể, Nhà nước hướng dẫn, vốn “mềm” cho các xã tiên tiến.

Căn cứ vào các cơ sở khoa học: (1) Đo lường phát triển nông thôn theo thời gian, các tiêu chí phổ biến của thế giới; đặc biệt là các nguyên tắc xây dựng tiêu chí phát triển nông thôn. (2) Đo lường sự khác biệt về trình độ phát triển giữa các vùng nông thôn khác nhau. (3) Đo lường phát triển nông thôn – các tiêu chí từ cơ quan quản lý nhà nước Việt Nam và TP.HCM và từ cơ sở thực tiễn tại các tỉnh, thành phố trong cả nước, cùng với đặc thù vùng nông thôn Thành phố - nông thôn vùng ven đô thị đặc biệt. Trên các cơ sở đó, xác định:

- Bộ tiêu chí không được coi là đích đến của phát triển vùng nông thôn mà đích đến thực sự là nâng cao chất lượng đời sống của cư dân nông thôn ở các phương diện kinh tế, văn hóa, xã hội, tinh thần và thể chất.

- Giữa các vùng, miền, các địa phương luôn có sự khác biệt về điều kiện tự nhiên, kinh tế, xã hội, dân tộc, tôn giáo và có chênh lệch về trình độ phát triển, nên việc áp dụng 1 bộ tiêu chuẩn chung để đánh giá là không hợp lý về lý luận và cũng không khả thi trên thực tế. Trên thực tế, tại Việt Nam đã có nhiều tỉnh, thành phố khi xây dựng nông thôn mới không thực hiện nguyên trạng theo Bộ tiêu chí quốc gia về xây dựng nông thôn mới, mà đã có bổ sung, điều chỉnh cho phù hợp với đặc thù địa phương – trong đó có TP.HCM², ngay cả Bộ tiêu chí quốc gia trong từng thời điểm cũng đã có thay đổi (hiện nay Ban Chỉ đạo Trung ương Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng NTM cũng đang lấy ý kiến của các tỉnh thành để điều chỉnh, bổ sung Bộ tiêu chí quốc gia).

Hộp 2: Xây dựng NTM là một tiến trình.

Xác định đạt tiêu chí không phải là kết quả cuối cùng, mà chỉ là đánh giá mức độ đạt được trong quá trình; là mức để so sánh sự phát triển giữa các vùng (theo hướng nâng cao chất lượng cuộc sống). Đó là tiêu chí “động” (Như: về tiêu chí hộ nghèo tại TP.HCM, trước đây từ dưới 12 triệu đồng/người/năm, đến giai đoạn 2014 - 2015 là: dưới 16 triệu đồng/người/năm; hiện nay là dưới 21 triệu đồng/người/năm và theo mức độ thiếu hụt về: Giáo dục và đào tạo; Y tế; Điều kiện sống; Tiếp cận thông tin; Bảo hiểm và Trợ giúp xã hội).

4. Nhiệm vụ trọng tâm cần tập trung thực hiện giai đoạn 2016 - 2020

- Xây dựng và triển khai thực hiện có hiệu quả kế hoạch nâng cao chất lượng các tiêu chí xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2016 - 2020.

- Tiếp tục quán triệt và tổ chức triển khai thực hiện có hiệu quả các chỉ đạo của Trung ương và Thành phố; Phát huy vai trò chủ thể của nông dân trong xây dựng nông thôn mới; Triển khai thực hiện các cơ chế, chính sách của Trung ương; tổng kết, đổi mới, điều chỉnh, bổ sung cơ chế chính sách theo đặc thù vùng nông thôn thành phố, huy động tốt hơn các nguồn lực cho xây dựng nông thôn mới. Thực hiện hiệu quả các quy hoạch, chương trình, đề án của ngành nông nghiệp đến năm 2020. Triển khai thực hiện Đề án “Đào tạo nghề cho lao động nông thôn trong lĩnh vực nông nghiệp và ngành nghề nông thôn tại các xã xây dựng nông thôn mới trên địa bàn thành phố đến năm 2015, định hướng 2020” - theo hướng gắn với giải quyết việc làm và chuyển dịch cơ cấu lao động đáp ứng yêu cầu của nông nghiệp đô thị và từ nông nghiệp chuyển sang ngành nghề phi nông nghiệp.

- Thực hiện tốt chuỗi liên kết 4 nhà: nhà nông, nhà doanh nghiệp, nhà khoa học, nhà nước. Trong đó, tập trung thực hiện kết hợp tốt, hiệu quả giữa nhà khoa học (nghiên cứu) với nhà nông (ứng dụng).

- Nâng cao năng lực, chất lượng và hiệu quả hoạt động của hệ thống chính trị các huyện; từ nguồn nhân lực của thành phố để bổ sung đội ngũ cán bộ có năng lực, phẩm chất đáp ứng yêu cầu phát triển nông nghiệp, nông thôn; phát triển đảng viên mới từ thực tiễn xây dựng nông thôn mới. Tăng cường đào tạo, bồi dưỡng cán bộ lĩnh vực nông nghiệp, nông thôn, xây dựng nông thôn mới cấp cơ sở. Đẩy mạnh, phát huy vai trò của Mặt trận, đoàn thể chính trị - xã hội trong xây dựng nông thôn mới.

- Tiếp tục thực hiện có hiệu quả phong trào “Thành phố chung sức xây dựng nông thôn mới” theo hướng hỗ trợ phát triển sản xuất, giảm nghèo đa chiều theo tính chất đặc thù của Thành phố.

Nghiên cứu, điều chỉnh, bổ sung Bộ tiêu chí xây dựng nông thôn mới theo đặc thù vùng nông thôn TP.HCM (nông thôn vùng ven đô thị đặc biệt giai đoạn 2016 - 2020) theo hướng nâng cao chất lượng tiêu chí, phát triển bền vững.

Nâng cao chất lượng hoạt động của Văn phòng Điều phối chương trình xây dựng nông thôn mới và cán bộ phụ trách nông thôn mới từ cấp Thành phố đến xã.

Cơ chế huy động nguồn vốn: Thực hiện đa dạng hóa các nguồn vốn huy động để triển khai thực hiện Chương trình xây dựng nông thôn mới.

Các nhóm tiêu chí xây dựng nông thôn mới:

- Công tác quy hoạch: Tập trung chỉ đạo triển khai thực hiện quy hoạch theo đúng các quy định, hiệu quả và đảm bảo tính kết nối.

- Về hạ tầng kinh tế - xã hội: Rà soát, duy tu, sử dụng hiệu quả các công trình đầu tư giai đoạn 2010 - 2015; Tiếp tục bố trí vốn để triển khai thực hiện kế hoạch duy tu, nâng chất để phát huy hiệu quả cơ sở hạ tầng kỹ thuật đã đầu tư, tiếp tục triển khai các công trình phát sinh mới.

- Phát triển sản xuất, nâng cao thu nhập cho người dân:

+ Tiếp tục thực hiện kế hoạch triển khai thực hiện Đề án tái cơ cấu ngành nông nghiệp theo hướng nâng cao giá trị gia tăng và phát triển bền vững (Quyết định số 899/QĐ-TTg ngày 10 tháng 6 năm 2013 của Thủ tướng Chính phủ). Trọng tâm là chuyển đổi cơ cấu sản xuất, cơ cấu đầu tư, ứng dụng khoa học công nghệ, đào tạo nhân lực và đổi mới tổ chức sản xuất, bổ sung sửa đổi chính sách hỗ trợ phát triển nông nghiệp, nông thôn.

+ Triển khai thực hiện đề án đào tạo nghề cho lao động nông thôn theo đúng nội dung “*Không tổ chức dạy nghề khi chưa dự báo được nơi làm việc và mức thu nhập của lao động sau khi học nghề*”.

- Về phát triển giáo dục, y tế, văn hóa và bảo vệ môi trường: Tiếp tục triển khai thực hiện kế hoạch duy trì, nâng chất đối với các tiêu chí giáo dục, y tế, văn hóa, xã hội đã đạt được tại các xã.

- Về xây dựng hệ thống tổ chức chính trị xã hội vững mạnh và gìn giữ an ninh, trật tự xã hội: Tiếp tục triển khai thực hiện kế hoạch duy trì, nâng chất đối với các tiêu chí xây dựng hệ thống tổ chức chính trị xã hội vững mạnh và gìn giữ an ninh, trật tự xã hội đã đạt được tại các xã.

5. Kết luận

Nông thôn Thành phố Hồ Chí Minh - nông thôn vùng ven đô thị đặc biệt, có tính chất đặc thù trong xây dựng nông thôn mới so với các tỉnh thành trong cả nước. Có thể thấy rõ các đặc thù chủ yếu: tốc độ đô thị hóa nhanh, quy mô dân số đông; xen lẫn nhiều khu dân cư đô thị và dân cư nông thôn trong cùng một xã; diện tích đất nông nghiệp có xu hướng ngày một giảm (bình quân giai đoạn 2000 - 2010, mỗi năm giảm 1.000 ha); định hướng cây trồng - vật nuôi phát triển theo hướng nông nghiệp đô thị (diện tích nhỏ, hiệu quả cao, đảm bảo môi trường sinh thái...). Ở chiều ngược lại là tiến trình công nghiệp hóa mạnh mẽ của thành phố, với sự hình thành và phát triển của các khu công nghiệp, hệ thống cảng, mạng lưới giao thông... ở khu vực ngoại thành - có tính

chất đặc thù so với nhiều tỉnh thành trong cả nước. Đây vừa là thách thức và cũng là điều kiện thuận lợi để Thành phố hoàn thành cơ bản Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới trong giai đoạn vừa qua.

Từ thực tiễn trong giai đoạn 2010-2015 của TP.HCM cũng đã xác định: 1) dựa trên nền tảng đã thực hiện (đặc biệt về cơ sở hạ tầng và các thiết chế cơ sở đã thực hiện và phát triển sản xuất), giai đoạn 2016 - 2020 sẽ đẩy mạnh tăng cường năng lực kinh tế, nâng cao chất lượng sống, thu nhập của cư dân nông thôn Thành phố; 2) duy tu thực hiện các công trình đã đầu tư - không tách rời có các công trình đề xuất mới (theo hướng nâng chất, từ nhu cầu thực tiễn); 3) bộ tiêu chí xây dựng thay vì hướng về số lượng trong giai đoạn 2011-2015, sẽ tập trung nhiều hơn vào chất lượng trong giai đoạn mới; 4) bộ tiêu chí về nội dung chung 19 tiêu chí sẽ không thay đổi, nhưng có thay đổi về chỉ tiêu theo hướng tăng lên của nhu cầu thực tiễn và các bổ sung hướng dẫn cụ thể rõ hơn trong quá trình thực hiện - theo hướng phát huy các kết quả đã thực hiện, từ đó nâng cao chất lượng■

Chú thích

¹ Số liệu công bố tại hội nghị toàn quốc Văn phòng Điều phối nông thôn mới tháng 3 năm 2016.

² Căn cứ tình hình thực tiễn, từ khi ra đời đến nay, Bộ tiêu chí về nông thôn mới đặc thù vùng nông thôn TP.HCM (bản thân khi ban hành đầu tiên đã có những nội dung thay đổi so với Bộ Tiêu chí quốc gia theo hướng nâng lên các chỉ tiêu; trong đó có 05 tiêu chí điều chỉnh và 03 tiêu chí hướng dẫn rõ hơn trong quá trình thực hiện - với những nội dung cụ thể, như: đường giao thông phải có cây xanh, bổ sung biển báo. v.v...); đến nay đã có 02 lần điều chỉnh, với 04 nội dung thay đổi (về chỉ tiêu sử dụng nước sạch; hộ nghèo; tỷ lệ Lao động có việc làm thường xuyên, văn hóa).

Tài liệu tham khảo

ADB, Nimal, F.A. (2008). *Rural Development Outcomes and Drivers. An Overview and Some Lessons.*

Chi cục Phát triển nông thôn (2010-2015). *Các báo cáo về Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới (CTMTQGXDNTM) (Cơ quan Thường trực Ban Chỉ đạo của Thành ủy về CTXDNTM).*

Hoàng Thị Mai và cộng sự (2015). *Nghiên cứu bổ sung, nâng chất các tiêu chí nông thôn mới theo đặc thù thành phố Hồ Chí Minh.*

Thái Quốc Dân (2015). Từ hoang tàn đi lên nông thôn mới. *Tạp chí Trang trại Việt - Hội Nông dân Việt Nam*, 46.

Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Tấn Dũng (2015). *Hội nghị toàn quốc tổng kết 5 năm thực hiện Chương trình nông thôn mới giai đoạn 2010-2015 (08/12/2015)*, <http://nongthonmoi.gov.vn/vn/tintuc>

Trần Tiến Khai (2015). *Xây dựng nông thôn mới ở Thành phố Hồ Chí Minh: Thực trạng và giải pháp phát triển bền vững.*